

suggested that the semantic connection may be described in terms of such features as, e.g., form and function (cf. **horn** of an animal and **horn** as an instrument), process and result (to **run** – 'move with quick steps' and **a run** – act of running).

Similar relationships, however, are observed between the meanings of two homonymic words, e.g. **to run** and **a run** in the stocking.

Moreover in the synchronic analysis of polysemantic words we often find meanings that cannot be related in any way, as, e.g., the meanings of the word **case** discussed above. Thus the semantic criterion proves not only untenable in theory but also rather vague and because of this impossible in practice as it cannot be used in discriminating between several meanings of one word and the meanings of two different words.

Список літератури

1. Watson George G. English Grammar / George G. Watson. – Evanston : McDougal, Little & Company, 2004. – P. 132–135.
2. Byrns Ralph T. English for Learners of English / Ralph T. Byrns. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – P. 89–93.
3. Byrns Ralph T. Student Guide for Learning English / Ralph T. Byrns. – Harper : Collins Colleger Publishers, 2005. – P. 118–131.
4. Schiller Bradley R. Essentials of English / Bradley R. Schiller. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – P. 281–288.
5. Schiller Bradley R. English Lexicology / Bradley R. Schiller. – London : London Press, 2004. – P. 345–350.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.

© Л.В. Саватєєва, О.М. Тріщ, М.В. Кондратенко, 2012.

УДК 81'37:801.82

І.І. Ков'ях, ст. викл.

ДО ПИТАННЯ ПРО КОНВЕРСНУ ТРАНСФОРМАЦІЮ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ ТА З УКРАЇНСЬКОЇ НА АНГЛІЙСЬКУ

Розглянуто один з аспектів питання конверсної трансформації під час перекладу з англійської мови на українську та з української на англійську з метою проаналізувати процес підбору еквівалента, застосовуючи лексичні одиниці, які не завжди входять до синонімічного ряду слова або словосполучення, що перекладається.

Рассмотрен один из аспектов вопроса конверсной трансформации при переводе с английского языка на украинский и с украинского на английский с целью проанализировать процесс подбора эквивалента, используя лексические единицы, которые не всегда входят в синонимический ряд переводимого слова или словосочетания.

The article examines one of the aspects of converse transformation during translation from English into Ukrainian and from Ukrainian into English with the purpose of analyzing the process of selecting the equivalent of the translated word or word combination using lexical units sometimes not included in its synonymic range.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Функціонально-комунікативний опис мови припускає опис мовної системи цілком певним чином. Такому опису найкраще відповідає узагальнення мовних засобів на основі спільності їх семантики/значення. Мовні елементи, що мають загальні семантичні ознаки, утворюють функціонально-семантичні поля, у яких практичний перекладач може знайти найліпший еквівалент для перекладу того чи іншого слова або словосполучення, не спираючись тільки на синонімічні ряди, а застосовуючи прийом конверсної трансформації значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час проведеного аналізу останніх досліджень і публікацій було відмічено, що, не дивлячись на досить великий об'єм праць, включаючи переклади з англійської мови та на англійську, загальна проблема механізмів перекладу з однієї мови на іншу, а також різні її аспекти мають незмінну актуальність як для вчених лінгвістів, так і для практичних перекладачів [1; 2; 5]. Щодо аспекту конверсності під час перекладу, попри те що його не можна назвати новим, він знов виникає у низці праць під дещо новими кутами [3–5].

Мета та завдання статті. Мета статті – дослідити та описати один з таких кутів, а саме, процес підбору еквівалента під час перекладу, застосовуючи лексичні одиниці, які не завжди входять до синонімічного ряду слова або словосполучення, що перекладається.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що підбираючи під час перекладу еквівалент для того або іншого слова початкового тексту, нерідко доводиться замінити одну лексичну одиницю мови, що перекладає, іншою, причому такою, яка не входить у відповідний синонімічний ряд.

Наприклад, переклад речення: «Саудівська Аравія продає нафту Сполученим Штатам», допускає, серед інших, наступні варіанти:

1. Saudi Arabia sells oil to the United States.
2. The United States buys oil from Saudi Arabia.

Варіант 2 не можна одержати, користуючись наявними двомовними англо-українськими або україно-англійськими словниками. Для його оформлення необхідний більш широкий погляд на явище синонімії, а саме: розуміння синоніма не в межах однієї, окремо взятої лексичної одиниці, а у межах усього висловлення.

Дійсно, явище синонімії можна вивчати подвійно:

– у межах слова, наприклад: to buy, to obtain, to procure, to get, to acquire;

– а можна підійти до вивчення синонімії й з іншої сторони: розглядати значення цілих речень як спосіб відображення конкретної ситуації. Тобто аналізується не дієслово to buy, а висловлення «X buys (smth) from Y». При цьому виходять із того, що значення міститься не в одному слові, а у всьому вислові.

У вислові «X buys (smth) from Y» описуються деякі взаємини між двома учасниками предиката, і під синонімією маються на увазі різні способи відображення взаємин. Їх можна відобразити, наприклад, із боку першого або другого учасника, тобто держави Саудівська Аравія або держави Сполучені Штати, що мають взаємні торговельні відносини.

Розглянемо наступний приклад: «Bush preceded Obama as president of the US». У даному вислові Bush – підмет, preceded – присудок, Obama – пряме доповнення. Фактично, у нашому вислові ми маємо дві діючі особи із практично рівним правом на дію із протилежними векторами. А значить зміст того, що одна людина передує іншій, мабуть, можна виразити, тобто описати дану ситуацію, навпаки, з боку другої діючої особи, використовуючи конструкцію в пасивному стані: «Obama was preceded by Bush as president of the US».

Крім того, можна застосувати лексичну заміну з перестановкою першої й другої діючої особи, перетворивши підмет у пряме доповнення, а пряме доповнення в підмет: «Obama followed Bush as president of the US».

Більше того, у ході останнього перетворення можна навіть змінити часову форму присудка, замінивши, наприклад, форму дієслова Past Simple на Present Simple: «Obama follows Bush as president of the US», що жодним чином не відіб'ється на еквівалентності змісту вислову, що перекладається.

Саме таке перетворення називають «конверсною трансформацією» або простіше «конверсією».

Розглянувши визначення конверсії, можна виділити такі її види, як лексична, граматична та дериваційна.

Лексична конверсія має на меті вираження однієї і тієї ж дії з різних сторін її учасників. У разі граматичної конверсії, пари слів, що виражають двосторонні відносини, означають один і той самий смисл у різних напрямках та з різною розстановкою акцентів. Дериваційна конверсія розглядається як процес морфологічної трансформації основи та процес повної зміни парадигми у початковій одиниці або як наслідок повної зміни її морфологічного оточення. У разі такої конверсії лексичні одиниці з однієї частини мови можуть переходити в іншу.

Природно, що під час перекладу з застосуванням конверсії можна спостерігати зменшення валентності дієслова з втрачанням елементів змісту дієслова.

Речення «Indeed, no one has heard from him for over ten years», наприклад, можна перекласти: «І справді, понад десять років від нього не було ніяких чуток». А таке: «Потім подали рибу», як «Then they had fish». Або: «They did it on purpose» перекладається: «Це зроблено навмисно».

У даному випадку вживається конверсив (дієслово або дієслівне словосполучення, що застосуються у фразі, отриманій у результаті конверсного перетворення), який можна назвати «неповним конверсивом».

Неважко уявити собі й зворотну операцію – додавання діючої особи й підвищення валентності дієслова. От кілька прикладів такого типу конверсії: «Мені наказали це зробити негайно» – «They ordered me to do it immediately»; «The tabloids published it on the front page» – «Про це було надруковано на першій сторінці дешевих газет»; «Білеті ще можна купити» – «One can still buy the tickets».

Поряд з операціями щодо переваження, додавання-прибирання діючих осіб під час конверсного перетворення можна спостерігати розщеплення-зрощення дієслівного вузла, наприклад: «Хлопчика назвали іменем батька» – «The boy got his father's name»; «Йому були дорогі ці спогади» – «He was fond of his memories».

Вищенаведені приклади відносяться до випадків, коли конверсне перетворення є одним зі способів перефразовування й не вимагає ніяких інших знань, крім тих, що містяться в системі мови й відомості про які є в словнику.

Проте, зустрічаються випадки, коли під час перекладу фраз для знаходження еквівалента потрібні екстралінгвістичні знання.

Так, наприклад, речення: «Від роти залишилася тільки половина» можна перекласти: «Half the company was wasted», тільки якщо знаєш, що у випадку ведення бойових дій половина бойового підрозділу лишається у наслідок втрати другої його половини вбитими чи пораненими. А таке речення: «He came down with dysentery», можна перекласти: «Він підчепив дизентерію», якщо знаєш, що «дизентерія» – це заразне інфекційне захворювання.

Висновки. Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що конверсна трансформація є потужним засобом в арсеналі практичного перекладача. Поняття конверсного перетворення розбудовує й уточнює уявлення про синонімію, зокрема про те, що нерідко називають таким робочим терміном як «перекладацька синонімія». Маючи розуміння не абсолютної однозначності опису ситуації за допомогою початкового дієслова та конверсива, й роблячи зміну в наданні ходу думки, коли змінюється точка зору на дану ситуацію, перекладач може успішно використовувати засоби перефразовування в практиці перекладу з англійської мови на українську й з української на англійську.

Список літератури

1. Алексеев С. А. Имплицитный образный смысл художественного текста в читательском восприятии: попытка ассоциативного эксперимента / С. А. Алексеев // Вестник МГЛУ. – 2005. – № 506. – С. 24–33.
2. Алексеев С. А. Когнитивные модели как средство сопоставления образности в оригинале и переводе / С. А. Алексеев // Вестник МГЛУ. – 2004. – № 488. – С. 5–20.
3. Бузаджи Д. М. Лингвистический стилистический механизм отстранения и проблема передачи отстранения в переводе / Д. М. Бузаджи // Вестник МГЛУ. – 2008. – № 536. – С. 29–38.
4. Лебедева Н. Б. Полиситуативный анализ глагольной семантики / Н. Б. Лебедева ; / отв. ред. О. И. Блинова. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Либроком, 2010. – 192 с.
5. Яковлева М. А. К вопросу об использовании метода компенсации как основной переводческой стратегии для достижения адекватности в художественном переводе / М. А. Яковлева // Вестник МГЛУ. – 2005. – № 506. – С. 114–123.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.

© І.І. Ков'ях, 2012.